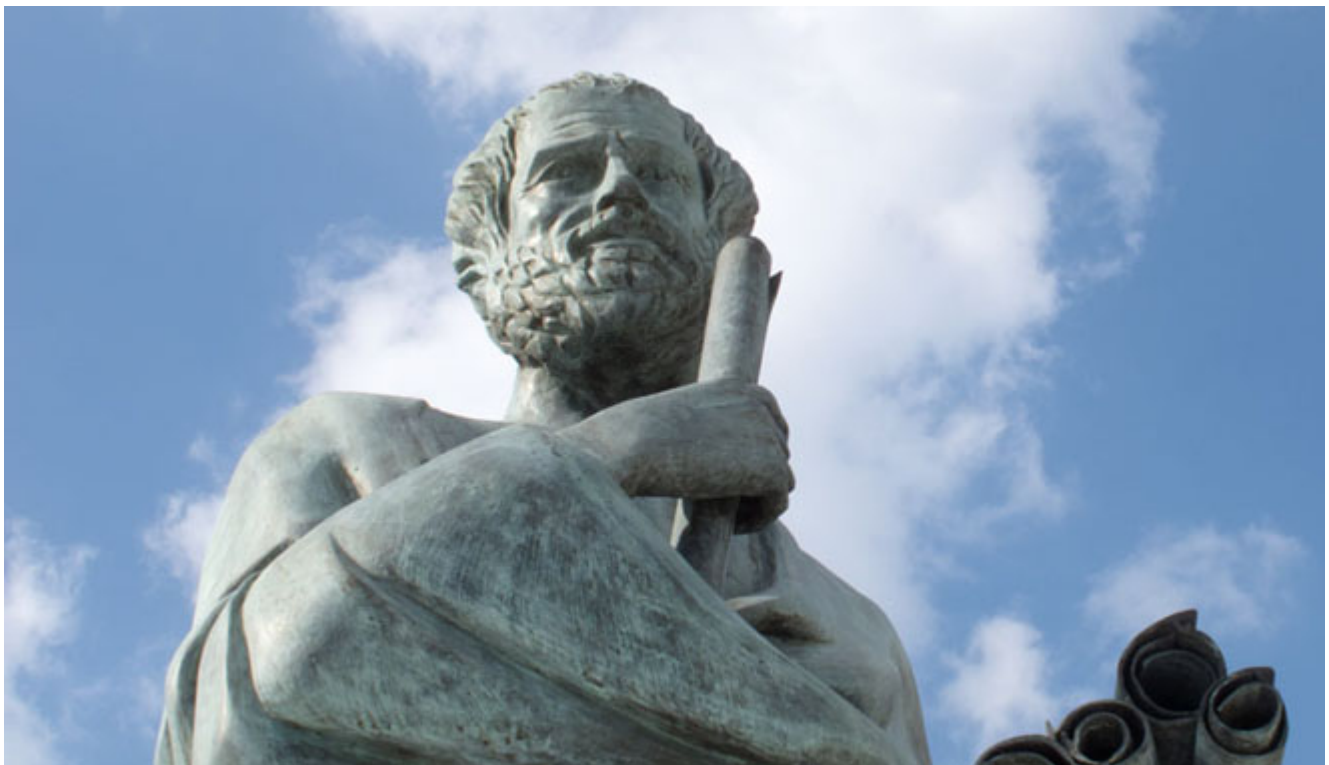

Αιτίες και αρχές: η άποψη του Αριστοτέλη, του Πλάτωνα και των Πυθαγορείων (Γεώργιος Χ. Κουμάκης, Επ. Καθηγητής Φιλοσοφίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων)

[/ Πεμπτούσία](#)

Image not found or type unknown

Ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι είναι αδύνατον η ουσία, δηλαδή η ιδέα θα ήταν χωριστή από εκείνο, του οποίου είναι ουσία. Το συμπεραίνει δε από το χωρίο του Φαίδωνα (100 d-e), όπου αναφέρεται ότι οι ιδέες παρέχουν στα αισθητά το είναι και τη γένεσή τους⁹⁷. Ο ισχυρισμός του Σωκράτη ότι οι ιδέες χρησιμεύουν ως παραδείγματα απορρίπτεται από τον Αριστοτέλη και αποκαλείται κενολογία και ποιητική μεταφορά. Ως επιχείρημα προς ανασκευή της θεωρίας αυτής προβάλλει τη διαπίστωση ότι μπορεί να γίνει κανείς όπως για παράδειγμα είναι ο Σωκράτης είτε υπάρχει είτε δεν υπάρχει ο Σωκράτης⁹⁸. Ο Αριστοτέλης καταθέτει τη μαρτυρία του για την αναγκαιότητα ύπαρξης των ιδεών. Λέγει συγκεκριμένα ότι αυτοί που εισήγαγαν για πρώτη φορά τις ιδέες είχαν πεισθεί για την αλήθεια των

λόγων του Ηράκλειτου, ότι όλα τα αισθητά πάντοτε ρέουν, ώστε, αν μπορεί να υπάρξει επιστήμη και φρόνηση, πρέπει να υφίστανται μόνιμες φύσεις, διαφορετικές από τις αισθητές, επειδή δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί επιστήμη στα μεταβαλλόμενα πράγματα⁹⁹.

Κατά τον ίδιο περίπου τρόπο σκέπτονται και αυτοί που εκλαμβάνουν τους αριθμούς ως ιδέες. Οι αριθμοί δεν είναι κατά τους Πυθαγορείους χωριστοί από τα αισθητά όντα. Ως προς αυτό, κατά τον Αριστοτέλη δεν έχουν άδικο. Το να κάνουν όμως από τους αριθμούς χωρίς βάρος και ελαφρότητα φυσικά σώματα με βάρος και ελαφρότητα φαίνεται ότι ομιλούν για άλλο κόσμο και άλλα σώματα, και όχι για τα ορατά¹⁰⁰. Γι' αυτό οι Πυθαγόρειοι κατασκεύαζαν έναν κόσμο από αριθμούς, όχι όμως μοναδικούς αλλά μαθηματικούς που έχουν μέγεθος¹⁰¹. Πάντως, εκείνοι που υποστηρίζουν ότι οι αριθμοί είναι χωριστές ουσίες, δηλαδή ιδέες, τους θεωρούν πρώτες αιτίες των όντων¹⁰². Πρέπει βέβαια εδώ να διευκρινιστεί ότι υπάρχουν δύο ειδών ουσίες, μία αισθητή για τα απτά πράγματα και μία για τις ιδέες και τους αριθμούς, που είναι ασώματες και άυλες¹⁰³.

Ο Αριστοτέλης παραδίδει ότι ο Πλάτων και ορισμένοι άλλοι, όπως ο Παρμενίδης, ο Εμπεδοκλής και οι Πυθαγόρειοι, χρησιμοποιούν μόνον δύο αιτίες. Ο Παρμενίδης επέλεξε το θερμό και το ψυχρό¹⁰⁴. Κατά τον ίδιο τρόπο οι Πυθαγόρειοι χρησιμοποιούν επίσης δύο αρχές, το πέρασ και το άπειρον, οι οποίες δεν είναι χωριστές φύσεις και δεν τίθενται ως κατηγορήματα σε τίποτε άλλο, όπως στο πυρ ή τη γη ή κάτι παρόμοιο, αλλά είναι το ίδιο το άπειρο και το ίδιο το ένα. Αυτό σημαίνει ότι το πέρασ είναι η ουσία αυτών, που τίθενται ως κατηγορήματα, γι' αυτό ο αριθμός είναι ουσία όλων των όντων¹⁰⁵. Ο Εμπεδοκλής κάνει επίσης χρήση δύο αρχών, της φιλίας (φιλία) και της φιλονικίας (νείκος), η πρώτη από τις οποίες είναι αιτία των αγαθών πραγμάτων, ενώ η έρις των κακών¹⁰⁶.

Ο Πλάτων, τέλος, χρησιμοποιεί επίσης δύο αιτίες, εκείνη του τι είναι (του τι εστι) και την υλική (ύλη), διότι οι ιδέες είναι αιτία του τι είναι τα αισθητά πράγματα, το δε ένα του τι είναι τα είδη. Το ένα δηλαδή είναι αιτία γένεσης των ιδεών, η οποία πάλι με τη σειρά της είναι αιτία της υλικής υπόστασης των αισθητών πραγμάτων. Το ένα είναι αιτία του καλού και η ύλη, που παριστάνεται με την άοριστη δυάδα, δηλαδή το μέγα και το μικρό, είναι αιτία του κακού. Το ένα είναι το πεπερασμένο, ενώ η ύλη, δηλαδή η άοριστη δυάς, τουτέστι το μέγα και το μικρό, είναι το άπειρο. Τις ίδιες αρχές για το καλό και το κακό λέγει ότι εφάρμοσαν ο Εμπεδοκλής και ο Αναξαγόρας¹⁰⁷.

98 Αυτόθι, Μ 5, 1079 b 25-30.

99 Αυτόθι, Μ 4, 1078 b 11-18. Πβ. P. Aubenque (1963), *La prudence chez Aristote*. Paris.

100 Αριστ., Μ.τ.φ., Ν 3, 1090 a 16-35.

101 Αυτόθι, Μ 6, 1080 b 18-33.

102 Αυτόθι, Μ 6, 1080 a 12-14.

103 Αυτόθι, Μ 9, 1086 a 21-30.

104 Αυτόθι, Α 5, 986 b 33 – 987 a 2.

105 Αυτόθι, Α 5, 987 a 10-19.

106 Αυτόθι, Α 4, 985 a 4-11.

107 Αυτόθι, Α 6, 988 a 7-26· Α 6, 987 b 25-28· Μ 10, 1087 a 16-18.

Πηγή: deeaef.gr

[συνεχίζεται]

Το παρόν κείμενο είναι το ένατο μέρος της εισήγησης του Γεώργιου Χ. Κουμάκη, Επ. Καθηγητή Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στην Επιστημονική Ημερίδα «Ουσία, Δομή και Υπόστασις του Κόσμου κατά την Προσωκρατική Φιλοσοφία» -Κεντρικό Κτίριο του Πανεπιστημίου Αθηνών, 29/4/2014 - Οργάνωση: Διεθνής Επιστημονική Εταιρεία Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας, Ένωση Ελλήνων Φυσικών

Δείτε το όγδοο μέρος της εισήγησης [εδώ](#)